15

DISSERTATIO
MEDICA INAUGURALIS.
DE

ADHIBENDA MEDICINA FEBRIBUS.

QUAM,
ANNUENTE DEO TER OPT. MAX.
Ex Auctoritate Magnifici Rectoris,
D. BERNARDI SIEGFRIED ALBINI,
MEDICINAE DOCTORIS, ANATOMES, ET CHIRURGIAE IN ACADEMIA LUGDUNO BATAVA PROFESSORIS ORDINARII:
NEC NON
Amplissimi SENATUS ACADEMICI *Consensu,*
& Nobilissimæ FACULTATIS MEDICÆ *Decreto,*
PRO GRADU DOCTORATUS,
Summisque in MEDICINA Honoribus & Privilegiis
ritè ac legitimè consequendis,
Publico & Solenni Examini submittit
HENRICUS VAN CONVENT, Vlard. Bat.
Ad diem 18 *Junii* 1726, *hora locoque solitis.*

LUGDUNI BATAVORUM,
Ex Officina BOUTESTEINIANA 1726.

D. ARNOLDO VAN CONVENT,
M. D. PATRI MEO OPTIMO, NUNQUAM NON VENERANDO.

NEC NON

VIRO SPECTATISSIMO, STRENUISSIMOQUE,

D. JOANNI VAN CONVENT,
ILLUSTRIUM AC P. P. ORDINUM HOLL. ET WESTFR. VICE ARCHITHALASSO PRUDENTI, INTREPIDO, SUB ILLUSTRI COLLEGIO ARCHITHALASSICO AD MOSAM; PATRUO MEO UNICO, IN ÆTERNUM OMNI HONORIS CULTU PROSEQUENDO.

UT ET

INTEGERRIMO VIRO,

D. HENRICO VANDER MAAS,
MERCATORI APUD AMSTELODAMENSES VIGILANTISSIMO; AVUNCULO MEO UNICO, PLURIMUM SEMPER HONORANDO.

TUM ETIAM

VIRIS CELEBERRIMIS, ERUDITISSIMIS;

PRÆCEPTORIBUS MEIS HONORATISSIMIS, FUNDATORIBUS STUDIORUM MEORUM MEDICORUM, AD ROGUM USQUE OMNI SINCERÆ REVERENTIÆ GENERE SUSPICIENDIS,

D. BERNARDO SIEGFRIED ALBINO,

M. D. ANATOMES ET CHIRURGIÆ PROFESSORI DEXTERRIMO, H. T. RECTORI MAGNIFICO.

D. HERMANNO BOERHAAVE,

A. L. M. PHIL. ET MED. DOCT., MED. BOTAN. ET CHEMIÆ PROFESSORI EXCELLENTISSIMO, COLLEG. CHIR. PRÆSIDI DIGNISSIMO, PROMOTORI MEO EXOPTATISSIMO.

D. HERMANNO OOSTERDYK SCHACHT,

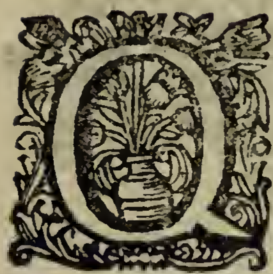
A. L. M. PHIL. ET MED. DOCT., MED. THEOR. ET PRACT. PROFESSORI EXPERTISSIMO, ILLUSTRIUM AC P. P. ORDINUM HOLL. AC WESTFR. COLLEGII THEOLOG. MEDICO, COLLEG. PHARMAC. PRÆSIDI MERITISSIMO.

Hanc Dissertationem Inauguralem

D. D. D.

HENRICUS VAN CONVENT.

B. LECTORI.

Quum me nunc etiam gradum doctoratus ambientem imposita lex jubet, specimen aliquod dare ejus, quam à præceptoribus hauserim, doctrinæ; hinc, tantummodo ut legi illi satisfiat, in animum induxi, pro argumento dissertationis eligere hanc materiem, quæ sc. exhibebit præcipuè, an & quando Medicinam aliquam febres requirant. Expertus jam demum Materiæ hujus difficultatem, fateor, nimis fortè temerario ejusdem pertractationem à me Juvene & inexperto Medicinæ studioso susceptam esse; spero tamen aliquam mihi adhuc conciliaturum excusationem antiquum & receptum istud In Magnis voluisse sat est. *Nova hic non invenies, nec polliceor: conatus tantummodo fui illa, quæ aliunde, maximè ex præceptoribus meis haurire potui, & quæ ad nostram hanc rem pertinere arbitrabar, breviter in formam hujuscemodi dissertationis digerere. Rogo nunc porro, & expecto à te, B. L. ne ad ordinem vel stylum rudiorem, nimis offendas, & quæ rei ipsi deficiant, ut humanissimè suppleas. Vale.*

DISSERTATIO MEDICA INAUGURALIS DE ADHIBENDA MEDICINA FEBRIBUS.

§. 1.

ebris unde nomen ſortiatur, non inquiro: majoris verò erit utilitatis monere, quid febris ſit, ſeu quid per febrem intelligatur.

§. 2. Noſcitur ex ſolo pulſu febris adeſſe, ex ejus nempe celeritate majori; celerior autem pulſus non poteſt eſſe, niſi cor celerius contrahatur; celerior illa cordis contractio ſupponit celeriorem ſanguinis & liquidi nervoſi verſus cor affluxum; qui rurſus, reliquis paribus, denotat humorum noſtrorum per vaſa fluentium motum celeriorem: ita ut hinc noſcatur idea cujuſcunque febris, qua febris, phyſicè tantum conſiſtere in velociore circulatione. Haud tamen id ita intelligendum eſt, quaſi ſemper, cum febris eſt, omnes noſtri humores in velociore majorique forent motu, neutiquam: poteſt enim à variis cauſis tam inſignis quidem ſanguinis pars in vaſis ſtagnare, ſeu fluorem amittere, ut vel ſufficiens ſpirituum copia

copia non suppeditetur; vel tam parum sanguinis versus cor refluat, ut illud ritè nequeat impleri; vel tanta fiat cordi resistentia, ut ventriculi se bene evacuare non possint; unde tunc celerior quidem, sed simul etiam debilior orietur cordis contractio, paucioris sanguinis expulsio, & hinc minor circulatio: id tamen verum est, quod in febre per celeriorem pulsum semper conatus sit ad majorem motum, quantumvis symptomatis alicujus causâ suffocatus vel diminutus ille videatur. atque hinc in abstracto febris considerata bene definitur, quod sit aucta sanguinis circulatio. Quicunque certè aliud quid velit addere, non tam febrem, quam causam ejus vel aliquod symptoma definire videtur. Nec nego quidem, rarissimè forte simplicem talem febrem, ubi sc. solus circulationis excessus peccat, deprehendi, & diu sic manere non posse, quin multis aliis constipetur symptomatibus: tamen hanc ita considerare, ut, quid in corpore febris faciat, eo melius possimus expiscari, valde conducit: inde enim dependet omne, quodcunque faciat boni, omne etiam, quodcunque faciat mali. Hanc itaque febris datam definitionem, ut justam, assumimus.

§. 3. Hæc vero febris non modò in causis suis, verum etiam effectibus deprehenditur diversissima, adeo ut interdum maximè sit salutaris, sæpe lethalis; semper tamen videtur non nisi naturæ conamen esse ad sui conservationem: quare Medicus, qui statim omnem sibi obversantem febrem indifferenter velit tollere, æque posset peccare, quam qui semper eam soli velit committere naturæ. Possunt sanè oriri febres, quæ melius relinquuntur, quam auferuntur; sed possunt etiam esse febres, quas tutò sibi neutiquam committere licet, verùm quæ nobilissimæ artis Medicæ auxilio revera indigent. Res itaque est summi momenti, ritè distinguere, in quibusnam casibus Medicina febribus conveniat, & quid præstare possit. Hujus verò rei cognitio nititur, ni fallor, præcipuè in eo, ut ex ipsâ febris indole noscamus, quid febris efficiat. Hoc igitur nunc indagare aggredior.

§. 4. Diximus jam in prioribus, quod febris fimplex & fincera (uti vocat *Pitcarnius*) non fit nifi aucta fanguinis circulatio: inquirere itaque breviter oportet, quid faciat in corpore noftro circulatio, & quidem circulatio aucta.

§. 5. Notum jam fuit poft tempora *Harvæi*, quod omnis noftra vita confiftat in fanguinis circulatione; hæc quamdiu nullis modis impedita, per omnia noftra vafa ritè poteft fieri, tam diu perfectè fani fumus: hinc crudorum coctiones, affimilationes, omnesque fecretiones, excretiones, bonæ; impediuntur concretiones, obftructionefque; adeoque omnes functiones in corpore bene fuccedunt. Quando autem increfcit illa circulatio, non exiftente alio quopiam morbo in corpore; tunc 1°. circulationis dicta effecta funt etiam eo majora; fed infuper cum fic augetur vis fanguinis in vafa, vaforumque in fanguinem, oritur ingens vaforum & fanguinis, fanguinifque partium inter fe mutuo attritus; auctus calor; liquidi tenuioris difflatio; fanguinis craffities, & fpiffitudo inflammatoria; ejufdemque in falia & olea acria volatilioraque facilis exaltatio; quid longus fim? hinc etiam vaforum arteriolorum aucta amplitudo; major eorundem impletio; impulfio liquorum in vafa non debita: unde tandem obftructiones, vaforumque deftructiones; quare impedita fenfim circulatio, & mox omnes functiones turbatæ, depravatæ, & fexcenta porro, quæ inde fequi poffunt, mala peffima, tandem & mors. Hæc nunc eft febris, funtque hæc fymptomata febris, quæ vel à folo aucto animali motu produci poteft, & nulli præexiftenti corporis vitio interno originem fuam debet acceptam habere; fed patet tamen, quantopere omnes humores & vafa brevi vitiare poffit, & revera etiam vitiet, hincque perpetuo aucta, definat tandem in febrem acutiffimam. Interim eft hæc febris fummum etiam naturæ conamen, quo fuccurrat infigni fpirituum difpendio, quod in motibus illis animalibus fit, & quo adjuvet illos motus: tum etiam, cum majori motu fanguis in arteriis magis accumulatur, harumque ideo extremitates magis implentur, unde major cordi refiftentia; requiritur etiam

major

major vis propellendi illum sanguinem in venas; hinc febris manet & hoc respectu necessaria. Quin etiam potest fortè talis febris oriri ab acri quodam stimulo, partibus solidis vel fluidis inhærente, quam natura hac ratione conatur subigere, vel excutere: quod tamen si propter stimuli pertinaciam satis brevi & facile efficere minus sit efficax; mox, manente illo stimulo, incitato nimis motu, augebit non modo causam priorem; sed novas & vehementiores producendo, poterit vel acutissima fieri febris.

§. 6. Scilicet si degeneratio humorum, vel eorundem transitus in vasa non debita, vel etiam vasorum ad transmittendum contentos humores ineptitudo, fecerit auctam maximè resistentiam ad vasa capillaria, simulque tunc oriatur velocissima cordis contractio; verissimè adesse dicitur febris acuta. Qualis nimirum vocatur, quæ velox periculum infert. Imo verò in omni omnino febri, à quâcunque etiam causâ internâ oriatur, non nisi hæc duo supponuntur; velocior nempe stimulati cordis contractio, & lentor resistens ad vasa minima: prout autem hæc vario fiant modo, variisque à causis, multiplex exsurgit febrium variatio. Non puto, ex dissertationis hujus scopo necesse, ut latius hæc extendam. Quin sufficiunt, credo, ut nunc possimus pergere, videndo ulterius, quid præsente tali febre in corpore debeat fieri: atque sic bona æque & mala expectanda inde esse effecta patebit.

§. 7. Itaque prius in genere videamus, quâ ratione & quousque febris bono esse possit; quâ etiam ratione noceat: ut postea facilius inde deduci queat, quando utilitas, quando noxa major febri insit.

§. 8. Præterquam igitur, quod febris conferat sæpe ad continuandam impeditam multum circulationem h. e. ad vitæ ipsius labefactatæ prorogationem; dum sc. multis vasis obstructis, per reliqua aperta sanguinem traducit, & circulum absolvere facit (confer §. 5.): omnis qualiscunque febris, ab internâ causâ oborta, supponens lentorem aliquem ad vasa capillaria, quo illa obstruantur, semper conducit ad

illum lentorem abigendum, nec sæpe absque febre solvi ille poterit. Id verum est etiam, quando lentor febrilis, vel obstructio, fit propriè ex vitio vasorum nimis angustorum: nam & tunc febris, licet quidem minus interdum, tamen semper aliquomodo utilis potest considerari; quatenus sc. majori hac vi transitum molitur conciliare. Maximè autem id verum est de lentore proprio, seu viscidirate undecunque liquidis natâ, obstipante vascula minima: sive tunc hæc viscositas sit pituitosa, mucosa, lenta, non inflammatoria; sive etiam sit phlegmonodes vel inflammatoriè spissa. De priori illâ viscositate assertum meum nulli, credo, dubium erit: hæc enim ex languente humorum motu, vel non satis subactâ assumtorum cruditate quum oritur, optimè igitur vi vitæ, per febrim hanc adauctâ, videtur lenta illa materies subigi, solvi, & mobilis reddi posse.

§. 9. Sed quando obstructionem illam fecerit viscidum inflammatorium, seu coagulatio quæcunque sanguinis inflammatoria, an tunc etiam requiritur febris ad solutionem? nonne potius hoc in casu augetur semper à febre obstructio? *Resp.* omnino & in hoc casu requiritur febris, optimèque molitur natura sese per febrim liberare: Sed hoc bene intelligatur: nam non volo, quod semper illa, quæ adest febris, in illo corpore, in quo est, tali, quali nunc affligit, gradu, omni ratione conveniat: neutiquam: attigimus enim jam ante, & infra ulterius videbimus, quod naturæ molimina possunt quidem nimis enormia esse: adeoque indagandum solummodo est, quid hic à febre possit, & debeat fieri, cur requiratur. Causa febris hic ponitur obstructio inflammatoria: sed hæc nihil aliud significat, quam quod humor aliquis densior, compactior, phlegmonodes, talia ingressus sit vascula, quæ ad finem pertranare non potest: necessum itaque, ut quamdiu hic coagulatus ille humor maneat, sileant multæ functiones, partesque omnes, quæ ab obstructo vase deberent sua accipere liquida, multum lædantur, quin tandem pereant, sed nisi pars illa obstruens possit venire ad ultimum finem vasculi obstructi, integritas fluxus restitui non potest: nam

retro

retro pelli illam particulam pressio liquoris à tergo neutiquam permittit: quâ ergo ratione poterit illa pars obstruens venire ad finem? certè non nisi propulsione vel totius infractæ partis, vel illius prius diminutæ: omnis vero propulsio est à circulatione, eique proportionalis; sed illa, quæ, dum fieret obstructio, aderat propulsio h.e. circulatio, non erat sufficiens satis illam materiam obstruentem propellere; hinc majori opus est propulsione h. e. majori circulatione h. e. febri: adeoque etiam eatenus febrim quam maxime requiri & necesse esse patet. Sed objiciet quis, quo major fiat propulsio, eo pertinaciorem fieri in vasa conica impulsum, adeoque & neutiquam superandam obstructionem? sponte decidit hæc objectio: nam ulterius aucta propulsio tandem trudet partem obstruentem in venam; nisi sc. tam fortiter obsistat, ut prius vel vasa rumpantur, vel ipsa vita desinat: sed hæc nunc non est quæstio; hoc nihilominus verum manet, quod aliquando talis propulsio locum possit habere, illamque febris, qua febris augeat.

§. 10. At ut clarior adhuc hujus rei habeatur idea, simulque innotescat, quomodo per febrim quæcunque attenuetur materia obstruens, & attenuata tunc demum propellatur; operæ pretium duxi, unam alteramve observationem egregii *Leeuwenh.*, utpote quæ hanc rem optimè elucidet, hic inserere. Observavit oculatissimus ille vir (ut scribit *in Epist.* 67) in Vespertilione quodam hoc mirabile: sc. videbatur ipsi istud animal propter contusionem forte vel & frigus in alâ suâ membranaceâ habere coagulationem sanguinis in vasculis nonnullis minoribus, ibidemque inde ortam obstructionem, adeo ut sanguis in vasculis istis non potuerit liberè circulare: sed (quod notandum) per reliqua vascula libera videbat vir ille tam celerem circulationem, ut judicaret computando, septies quidem uno minuto secundo fieri systolen arteriæ, ejusque diastolen: in aliis ejusdem animalis partibus observavit itidem plurima vascula coagulato sanguine obstructa, dum per vicina fiebat celerrima circulatio. Quid fit? post paucos dies observabat in vasculo quodam tenui sanguinem ali-

quem

quem prius stagnantem incipere sensim promoveri, ita ut tandem in venam deductus, celeriter versus cor deduceretur: simul videbat in tenuiore aliquo ramusculo inter coagulatum sanguinem serum interpositum; massa hæc conjunctim quinquies vel sexies successivè propulsa, & iterum repulsa, tandem in latiorem celerrimè ferebatur venam. Habetur *in Epist* 119. similis vel adhuc magis elegans & clarior observatio: nempe in animalculo isto, quod dicitur vermis ranalis (vulgo *Donderpadde*) conspiciebatur vas aliquod sanguineum ad finem suum obstructum, ex quo vase alia plura egredientia, majorem acquirebant & capacitatem, & etiam transeuntis humoris motum: in vase autem obstructo, quò propius obstructioni ipsi, eò minor erat motus: interim singulis cordis pulsionibus sanguis in obstructum impellebatur, continuo vero repellebatur, adeo quidem, ut videretur (inquit *Leeuwenh.*) quasi serrâ factus celerrimus reciprocus motus. Hoc vir ille acriter intuitus, tandem post præterlapsum aliquod tempus, cernebat coagulatum sanguinem sensim etiam versus vasculi finem magis magisque incipere reciprocè protrudi & repelli, donec postremo universus ille sanguis in motum redibat & liberè per vasa transfluebat.

§. 11. Sanè ex hisce experimentis puto manifestissimum esse, quod sanguis aliquis condensatus & stagnans, per continuos cordis arteriarumque ictus seu motum oscillatorium, non modo possit in motum reduci, sicque tolli orta inde prius obstructio; quin etiam partium constituentium sanguinem, mutatæ ob coagulationem figuræ possint in statum naturalem restitui. Hinc ex natâ humorum in corpore condensatione, indeque vasorum obstructione, suborta febris optimum naturæ instrumentum est, (reliquis sc. paribus) quo tollatur illa obstructio, & naturalis ipsis humoribus reconciliectur fluor perinde vero est, num humorum illa peccans coagulatio sit inflammatoria, an aliunde nata; quamvis tamen glutinosum inflammabile, haud ita facile possit solvi, quam quidem pingue pituitosum; cujus rei ratio videtur, quod glutinis inflammatorii particulæ magis

gis ſint compactæ, condenſatæ, firmius applicatæ, interfluente tenuiori ſero magis deſtitutæ; hinc gluten hoc minus ſolubile: ceterum omnes ſanguinis condenſationes in eo facile coïncidunt, quod ſublato particularum intrinſeco motu, particulæ hæ invicem applanentur, amittantque circularem ſuam figuram, quæ, niſi reſuſcitato ipſarum motu, reſtitui ipſis nunquam poterit. Motus verò illius reſuſcitatio non poteſt fieri, niſi motu vaſorum oſcillatorio, hunc febris auget egregiè, adeoque auget etiam cauſam reſtituendi particularum invicem unitarum motum intrinſecum. Concludo igitur, quod febris per ſe optimè adjuvet ipſius febrilis lentoris concoctionem & etiam expulſionem.

§. 12. Sequitur jam itaque, ut inquiramus, num febris etiam, quatenus à cauſâ ſtimulante pendeat, potis ſit ſuâ virtute illum ſtimulum ſubigere, vel corpore expellere. Stimulantia omnia ſunt acria: hæc certè à nimio humorum attritu in corpore noſtro maximè oriri poſſe, nemo peritus inficias ibit: nec tamen minus verum eſt, unicam eſſe circulationem, quæ humorum omnium noſtrorum acrimoniam impedit: quando enim hæcce nimis langueſcit, mox in ſpontaneam ſuam humores incidunt corruptionem. Duplici ratione impedit circulatio acrimoniam; 1°. quatenus ſic omnes particulæ æquabiliter undique preſſæ, & perpetuo inter ſe motæ, reducantur neceſſario in figuram ſphæricam, quæ aufert omnem acrimoniam, utpote ex acutie angulorum ſolummodo oriundam. vel 2°. quatenus iſtud, quod jam acre, & vi vitæ indomabile eſt, motum per corporis vaſa, ad renes vel alia ſecretoria applicatum, ibi ſecernatur, reliquoſque humores ſanos relinquat. Hæc itaque cum effecta ſunt circulationis naturali modo peractæ, haud difficulter inde docemur, quid fieri debeat à circulatione auctâ h. e. à febre, quando ſc. febrem tantummodo in ſe, quatenus ſit auctus motus, conſideramus, non habitâ ratione alius forte mali, quod ex aucto tali motu poſſet oriri.

§. 13. Sic igitur & hoc respectu nunc apparet, qui febris sit naturæ instrumentum ad sui ipsius causam abigendam. Quin & ubique, quando febris in corpore deprehenditur, illam sic considerari posse, facile foret demonstratu, à quâcunque etiam causâ originem habeat; sive hæc hæreat in vasis, sive in humoribus: omnes quippe causæ hæ non male, ut puto, reducentur ad immeabilitatem vasorum quorundam, vel ad stimulum, vel ad utrumque: sed in omni hac ratione febrem conducere & ad coctionem, & ad expulsionem, hinc & tempore cruditatis & tempore criseos, jam, ni fallor, satis vidimus: adeo ut si aliunde in febre non esset timendum, omnium optimè hæc corpus ab omni malo semper purgaret, sanitatemque ei amissam restitueret: quare summâ cum ratione febris ab eximio & expertissimo *Sydenhamo* dicitur ipsa esse *naturæ instrumentum*, *quo partes impuras à puris secernat*; *idque ab illâ præstari in initio*, *etiam in ἀκμῇ morbi*, *verum apertius in ejusdem declinatione.*

§. 14. Verum enim vero dum sic morbosum quodvis natura omni suâ vi molitur à se arcere, non potest interim non sæpe incurrere in omnia illa mala, quæ nimia circulatio sensim adfert, quæque adaugentur morbosâ illâ diathesi, quæ vel febribus adest, vel unde etiam febris oriebatur. Hinc pessima illa, quæ febribus haud rarò superveniunt, symptomata, quæ singula vel de se interdùm fiunt lethalia, dum causa excitans febrim non patitur ita facile tolli; quin potius magis magisque increscit: huc pertinent anxietates, calores, sitis, debilitates &c. quæ tamen omnia accidere etiam possunt, dum interim causa febrilis minuitur, subigitur, quâ sublatâ, mox omnia illa symptomata sensim evanescent: sin malum istud febrile haud satis citò possit superari, solida, fluidaque corporis quælibet corrumpuntur, tandemque vel alius morbus, vel ipsa inducitur mors.

§. 15. Ut verò utcunque adhuc clarius possit definiri, quid boni, quidque omnibus febribus insit mali; necesse videtur, omnium quidem illarum indolem rite simul considerare. Quod ut quantumpotè breviter & satis tamen perspi-

cue

cuè fiat, animus tantummodo vertendus eſt ad duo febrium genera, ſub quibus omnes comprehendi poſſunt; quæ ſc. ſunt *Febris Continua*, & *Febris Intermittens* : *Febris* quippe *Continuata* poteſt concipi compoſita ex hiſce.

§. 16. *Continua febris*, ſi non eſt *putrida*, ſupponens modo vehementiorem utcunque circulationem, vixque præterea malum aliquod ſymptoma habens conjunctum; orta adeoque à cauſâ leviſſimâ h. e. à levi quâdam vaſorum capillarium oppilatione, vel leviori inducto ſtimulo; quantum ipſa ad cauſam illam tollendam è corpore conferat, ex præcedentibus, ut puto, jam ſatis patet: nimirum acceleratâ hìc circulatione optimè cauſa illa febrilis ſuperatur; atque à levi hac acceleratione, dum humores hactenus ſupponuntur fere boni, vix quidpiam mali inducitur; niſi forte cauſa febrilis irritans tantæ ſit pertinaciæ, ut brevi haud poſſit ſubigi, vel ſuperari: tunc enim diuturnitate quidem, & augmento ſenſim facto, alia pejoris notæ febris non raro exſurgit.

§. 17. *Febris* verò *continua putrida* aliam penitus requirit conſiderationem: Illa ſc. non fit, niſi humores à ſtatu ſuo naturali valde deflectant, acres fiant, à quacunque demum cauſâ id oriatur: plerumque verò & grave aliquod malum viſcera occupat, & capillaria fere omnia pertinaciter ſunt obſtructa: hinc igitur circulatio valde vitiata, aucta quidem quoad ſtimulum, & minorem vaſorum liberorum multitudinem; ſed haud parum etiam impedita propter maximas ſæpe reſiſtentias, & humorum, quæ adeſt, degenerationem: adeoque videntur hic effecta febris ſummopere nocitura; & profectò multum hic à febre mali expectandum revera eſt: ſive quidem reſpiciamus ad humores, qui continuò magis magiſque debent vitiari, quamdiu cauſa febris in corpore maneat; ſive ad partes ſolidas, quæ debent deteri ſenſim, & functionibus ſuis ineptæ reddi; hinc ex utriſque majores obſtructiones, inflammationes &c. ita quidem ut, quæ prius erat tantum efficacia febris, jam etiam fiat cauſa febris: hinc igitur vires indies magis magiſque proſternuntur.

Omnia verò hæc mala eò fiunt certiora & pejora, quò corpus ægroti majorem ad hæc habeat dispositionem; sic homines pinguedinosi, & qui crasso sunt corpore, omnium maximè afficiuntur: nam pinguedo per febrem soluta, mox acris fit, & humoribus intermista, pessimè illos inficit: tum etiam quò causa febrilis fuerit pertinacior, magisque maligna, & humores immutans; sic in peste brevissimè quidem tota corporis Syncrasis destruitur: quò denique plures adsint alii graves morbi partium magis principum, magisque affligentes; sive tunc hi morbi ut fomes febrilis sint habendi, sive tantum febri superveniant, vel concomitentur: hinc enim major corporis perturbatio, & naturæ vehementior oppugnatio. Hæc igitur cum ita vera sint, mirum forte alicui videbitur, quod dixerim, nec etiam hoc febrium genus suâ carere utilitate: quod tamen cum generatim jam ex antecedentibus satis pateat verum esse, hic modò expedit, relativè ad hasce febres id propius adhucdum paulisper indicare. Notamus igitur, quod hæ febres non oriantur, nisi heterogenei aliquid in corpus introductum fuerit; sive tunc hoc humoribus prius intermistum, cum illis permeabile maneat, illosque sic prius inficiat, commutetque in malam diathesin; sive id afficiat prius partes solidas: natura, sui semper conservatrix, irritata ab heterogeneo hocce inducto, insurgit mox ad istud à se removendum omni suâ vi; vis naturæ est sola circulatio, hæc etiam sola concoquit, expellitque heterogenea, hinc hac ratione validissimè oppugnat omne istud heteroclitum. Neque adversantur hæc iis, quæ jam statim de pessimis illis hujusce febris consequentiis annotavi: potest enim malum istud, unde febris oritur, tantam habere vim & violentiam, quâ repugnat naturæ, ut hæc omni illâ ratione, quâ dixi ibidem, debilior fiat seu decrescat: imo si malum istud minus superari à naturâ potest, quam interim ipsa natura debilitatur h. e. si vis morbi naturæ vi major est, tandem debet omnis vita destrui. Hæc nunc omnia in febre acutâ, quò est acutior, eò fiunt magis subitò; in febre verò lentâ

eadem,

eadem, sed magis tardè, locum habent: adeo ut in quibuscunque hisce febribus necessitas majoris alicujus circulationis h. e. ipsius febris pateat, eatenus sc., ut natura sic suo invadenti resistat hosti. nec interim negatum velim, sæpissimè hasce febres vergere in naturæ interitum.

§. 18. Videamus nunc, quid fiat in *Febribus Intermittentibus*. Videntur autem hæ à *Continuis* tantum in eo differre, quod cum *Continuæ* conceptum motum febrilem unicâ modò vice ad finem perducant, eodemque tenore, absque sc. multiplicatione adscensuum vel descensuum; *Intermittentes* è contrà partitis vicibus motum illum excitent, absolvantque, seu diversis temporibus causam suam morbificam oppugnent. Nostræ haud est provinciæ nunc in causas anxiè inquirere, unde fiat illa paroxysmorum alternatio; animadverto tantum, quod necessariò in corpore hujusmodi febri laborante, debeat causa seu dispositio aliqua esse, quæ statis temporibus, quomodocunque id fiat, præsentem facit causam proximam ipsius paroxysmi, ita ut causa hæc uniuscujusque paroxysmi ab ipso paroxysmo superetur, remanente interim adhucdum illâ dispositione priori quæ novum mox inducat paroxysmum, tamdiu, donec varii & sæpe redintegrati insultus ipsam hanc vel potuerint subigere; vel in alios hæc degeneret morbos. Vitium verò, quod hic deprehenditur, non malè videtur referendum ad depravatam humorum digestionem, & sic spiritus nervosos potissimum afficiens intelligitur; ita verò, ut varia in corpore mala possint huic vitio ansam dare, quæ ipsa sæpe non nisi ope hujus febris demum superari solent. Qui porrò considerat circumspectissimè omnia, quæ in *febribus intermittentibus* accidant, non dubito, quin assentiat mihi facile, in omni febrili hujusmodi paroxysmo peccare viscidam aliquam tenacitatem, obserantem arteriosorum vasculorum extrema; nec igitur ex præcedentibus difficillimum, quomodo illa visciditas singulis paroxysmis resolvatur, siquidem id adhuc fieri potest; sin minus, debet tandem sanguinis impediri è corde expulsio, sisti circulatio h. e. debet fieri suffocatio. Inquirendum ve-

rò adhuc eſt in illa, quæ *febris intermittens*, quà *intermittens*, in humano corpore producat. Certè nihil fere æque ſolvit humores noſtros, redditque inertes, ac *febris intermittens*, quæ alterno ſuo calore & ſummo frigore fibras corporis minimas ſummopere debilitat: frigus enim contrahit vaſa, rigidaque & firma reddit; calor facit ea graciliora, longiora, minus cohærentia: ex quâ elementarium partium permutatione, toties repetitâ, non poteſt non fieri ingens laxatio, fragilitas, hinc ſenſim magis impedita aſſimilatio, humorumque depravatio; quæ adaugetur etiamnum, cum optima ſanguinis pars multiplicatis illis paroxyſmis pereat: videmus hinc, cur febres hæ diutiſſimè perdurantes, haud raro tandem terminentur in varios morbos chronicos; quin & intelligi hinc etiam videtur, cur urina peſſimorum *Scorbuticorum*, & *Quartanariorum*, ſi paulò ſteterit, plerumque ſit fere eadem.

Interim nunc etiam conſtat, quod febris hæc corpus multis aſſuefaciat, & optimè per calorem & concuſſus ſuos depuret, ipſamque cauſam morbificam egregiè concoquat: adeo ut, ni cauſa effectuſque ſint nimis vehementes, longævitati corporis maximè proſpiciat.

§. 19. Viſo itaque hactenus, quouſque febris in ſe ſpectata, nec ratione habitâ alius cujuſdam affectionis alicubi in corpore deliteſcentis, bono eſſe poſſit; nunc neceſſe videtur, ut pergamus, & breviter etiam indagemus, ad quos præterea caſus, & quomodo febris quidem utilis eſſe queat.

§ 20. Ex præcedentibus jam potuimus intelligere, quid febris quidem ad ipſarum inflammationum reſolutionem potens ſit efficere: ſæpe vero contingit, ut reſolutio illa reddatur impoſſibilis, & inflammatio abeat vel in ſuppurationem, vel gangrænam, vel ſphacelum, vel ſcirrhum; mala certè omnia naturæ nimis inſurgentis effecta: omnium tamen minimum malum habetur ſuppuratio; hæc quippe ſupponit adhuc multum vitalis caloris ſupereſſe; quin per hanc ipſam & ſolam natura tunc ſeparare valet morboſum obſtructum

à

à ſanis, facitque ita, ut malum è corpore auferatur, partesque ſanæ recreſcant. Ubique igitur, quando adeſt inflammatio, reſolvi impos, optimum habeatur naturæ molimen, cum ſe per ſuppurationem liberet: imo ſemper, quando ſeparatio quædam morboſi alicujus heterogenei, ſive gangrænoſi, ſphaceloſi, ſive qualecunque ſit, quod reſolvi vel partium noſtrarum indolem induere non poteſt, à naturâ requiritur, tunc inflammatione marginum factâ, abſolvit natura opus per ſuppurationem; ſed nulla ſuppuratio fit abſque inflammatione & febre; hinc hoc etiam reſpectu, ſi nimirum ſuppuratione opus eſt, febris eſt ſummopere deſideranda. Quid autem hic faciat febris, ut puto, clarum eſt; dum enim auctus eſt motus circulatorius, major fit arietatio non modo in obſtruentem materiam, ſed ſimul etiam in obſtructum vas, maximè ſupra obſtructionem, quod hinc magis extenditur, attenuatur, & dum jam tenerum valde ſit, facile ſolvitur; effunditurque liquor, qui cum ſemimortuis vaſculorum particulis miſtus in pus concoquitur, ſub quo pure, ut naturæ balſamo, caro optimè regeneratur. Neque verò ita febris ſolummodo confert ad perficiendam ſuppurationem, verùm & in morbis iis, qui à pure cum ſanguine commiſto producuntur, ſummè neceſſaria eſt, ad concoctionem morboſi promovendam, & cocta corpore expellenda.

§. 21. Obſervarunt porro practici veteres & hodierni plurimos alios morbos, qui vel ſolius febris ope quandoque ſanari poſſint, vel ſaltem ad quorum ſanationem febris plurimum conducat: audiamus modò noſtrum *Hippocratem*, qui multus in hiſce & fere omnium inſtar exiſtit: ſic v.gr. ſummi illius Medici eſt, *Convulſionem ſanat exorta febris acuta.* alibi; *Si quis ebrius repente obmuteſcat, convulſus moritur, niſi febris exoriatur.* rurſus: *Quibus Hypochondrii dolor eſt ſine phlegmone, iis ſuperveniens febris, dolorem exolvit.* alio loco; *Quartana Epilepſiam curat.* rurſus alibi; *Stranguriæ Ileus ſuperveniens, ſeptimo die perimit, niſi obortâ febre urinâ fluxerit cumulatè.* Plura hujuſmodi paſſim in ejuſdem

viri

viri operibus inveniri possunt. In omnibus verò hisce casibus intelligitur potissimum febris, quæ aliunde in corpore oborta, nunc movet omne corpus, & quodcunque ibidem crudum vel præternaturale deprehendat, vi suâ impugnat, debellatque. Sic (ut paucis *Hippocratica* hæcce loca illustremus) ex superioribus nunc satis docemur, qualis intelligi debeat *Convulsio*, quæ acutâ febri tollatur: haud enim quamcunque convulsionem febris curabit: nam si oritur v. c. ab inflammatione validâ; inanitione corporis generali; ruptis nervosis vasculis; causâ aliquâ externâ, cerebrum comprimente, durâ immobili; vel simili quâcunque causâ; quid, quæso, febris poterit juvare? quin magis potius nocebit: determinari ergo debet, ad quod convulsionum genus potissimum respiciatur. Procul dubio hic debet intelligi omnis Convulsio, cujus causa majori circulatione, majorique inde nato calore, potest concoqui, vel dissipari: maximè igitur, quæ à lentâ pituitosâ materiâ, spirituum nervosorum ordinatum motum, per compressionem vel obstipationem ipsorum nervulorum, impediente oritur; ita ut acre, quod simul adsit, irritans, non parum etiam ab ipsâ hac febre unà commutetur, vel excutiatur; modò ne sit indomabile. adeoque plurimæ quidem Convulsiones, sive Idiopathicæ, sive Sympathicæ, præcipuè verò, quæ subito, neque ex aliis prægressis morbis originem habent, superveniente febre tolluntur; non tamen quælibet: atque hæc forte etiam ratio est, quare *Hipp. in Aphor.* non tam absolutè loquatur, sed dicat tantum; *Febrem Convulsioni supervenire*, *melius esse*, *quam convulsionem febri.* Non multâ nunc indigebit explicatione, cur acutæ potius febri hicce effectus adscribatur: ni enim calor sufficiens sit, ut materia convulsifica penitus possit moveri, attenuari, resolvi, discuti, & corpore expelli, irritata hæc vel parum commota ipsum malum insigniter sæpe augebit; vel febris saltem non juvabit: magna igitur debet esse febris, sed non nimia tamen, h. e. non tanta, ut præ nimio calore sanguis coaguletur, aut vires exolvantur: sic enim hac de parte longe magis interdum noceret. Intel-

Intelligitur hinc etiam, cur *Paralyſis*, vel & *levis Apoplexia* ſuperveniente febre nonnunquam curentur: nimirum ſi nimia in cauſâ ſit humiditas, vaſis debitum tonum auferens; vel viſcida quædam materies mucoſa vaſculis corticalibus impacta; vel effuſus aliquis humor comprimendo vaſcula, impediens liberum ſpirituum vel ſanguinis rubri fluorem in paralyſi affectam partem; quæ eædem cauſæ ſi proximè totum ſenſorium commune afficiunt, producunt ſpeciem illam Apoplexiæ, quæ febre, dum in initio ſupervenit, curabilis; ſi nervos alios, vel & totum ſyſtema nervorum ſub capite oriundorum, occupant, tunc hujuſmodi curabiles oriuntur paralyſes. Ex hiſce nunc adeoque ſcimus etiam, quis *Coacæ* illius intellectus ſit, ubi habetur, *Qui à trômate ſunt impotentes corporis, exortâ quidem febre rigoris experte, ſervantur, non exortâ verò fiunt apoplectici, partim dextrà, partim ſiniſtrà.* Quin etiam *Hippocraticæ* veritati ſatis mihi videtur conciliandum, imo & egregiè convenire, quod alibi in *Coacis* invenitur. ſc. *In Apoplecticis à ſpiritus anguſtiâ ſudor proruptus, mortem ſubeſſe oſtendit, contrà, iiſdem febris exorta morbum ſolvit:* quando *iiſdem* reſtrictè ſumitur ſolum ad *Apoplecticos*, quibus nec ſpiritus anguſtia, nec ſudor ſuperveniunt; atque ita vult modò *leviter affectos*. Confirmat hæc omnia magis, neutiquam labefactat ejuſdem noſtri *Coi* prognoſis; *Apoplexia repente oborta, ſolubilis: adveniente lentâ febre, mortifera eſt.* Præſtaret enim, naturam nihil, quam aliquid fruſtra moliri: pertinax autem nimis eſt cauſa quæcunque Apoplexiæ, quam ut lentâ febre poſſit excuti; ſed gravis & vehemens febris id demum aliquando poterit (non tamen ſemper) efficere: Nec mirum itaque, quod in morbis chronicis *Quartana*, quæ ſummum excitat motum & calorem, interimque de ſe eſt ſecuriſſima, tot ſæpe mirificos præſtet effectus. Memini ſic certè ex ore *Cl. Viri H. Boerhaave, præceptoris mei, quamdiu mihi vita erit ſuperſtes, ſemper venerandi*, audire; quod viderit *Magnus ille Vir* podagricum quendam, miſerrimè doloribus his atrociſſimis affectum, qui cum iiſdem jam à longo tempore excruciaretur,

accidit forte, ut per menſes aliquot continuos quartanâ corriperetur febre; quâ perdurante, omni illo tempore à podagrâ penitus manebat immunis; abeunte autem quartanâ, redibant priores illi terribiles inſultus podagrici: ſacra ergo ipſi erat quartana, quæ poterat tantos avertere dolores, procul dubio ſolummodo cruditates corporis magis concoquendo, promovendoque ritè omnes digeſtiones. Hinc porro à quartanâ *Epilepſiam* aliquando curari, quis miratur? quare etiam ſummus noſter *Hipp. in lib. de Morb. Vulg.* profitetur; *Qui quartanâ vexantur*, *magno morbo* (puta, juxta *Galeni* interpretationem, *Epilepſiam*) *non corripiuntur*; *quod ſi antea corripiantur*, *quartanâ ſuccedente liberantur.* Dirus quippe hicce morbus pendere etiam poteſt à ſimili quâdam inerte, frigidâ, indigeſtâque materiâ, medullam cerebri occupante: ſive tunc hæc materia conſideretur obſtruens partem ſentientem, ſuâque interim irritatione producens mirificas illas convulſiones; ſive tantum agens acrimoniâ, vel qualitate quâdam malignâ cerebrum nervoſque vellicando, conſtrictionem & cavitatum anguſtiam inducendo, faciens ſic convulſiones, & ſimul ſenſuum interceptionem; vel quocunque id fiat modo (morbi enim τȢ ἐγκεφάλȢ haud ita diſtinctè hactenus cognoſcuntur) id tamen verum eſſe videtur, quod à ſtagnatione liquorum quorundam ille morbus interdum oriatur; quibus igitur ope febris coctis, diſſipatis, vel in motum redactis, morbus etiam ſublatus erit: quin vidi ipſe fæminam valde epilepticam, quæ pro tempore laborans quartanâ vel tertianâ interim nullum inſultum epilepſiæ patiebatur.

Sed nunc ex iiſdem fundamentis intelligitur etiam, cur hepatis, aliorumque viſcerum abdomine contentorum obſtructiones non inflammatoriæ, & proin etiam morbi inde oriundi, ſuperveniente febre ſolvantur interdum: huc referri poſſunt *levis M lancholia*, *Icterus*, *Leucophlegmatia*, *Hydrops &c.* ſint modò vaſa illarum adhuc virium, cauſæque obſtructionis tam parum contumaces, ut natura haud prius ſuccumbat, quam malum fuerit eradicatum: Accidit certè, haud

haud ita diu, casus aliquis, egregiè hæc mea dicta confirmans, cujus observandi occasionem nobis dedit *Optatissimus & in æternum mihi honorandus præceptor*, *Cl. Vir H. Oosterdyk Schacht*; paucis igitur istum casum hìc inserere non metuo: Fæmina sc. quædam mediæ ætatis, quæ penitus erat leucophlegmatica, corripiebatur febre aliquâ ardentissimâ, ita ut non obstante prioris sui morbi indicatione, ratione tamen febris necesse haberet insignem diluentium antiphlogisticorum copiam; quæ etiam fuit propinata: sed nihilominus ejusdem illîus febris ope omnis illa Leucophlegmatia penitus evanuit: cum verò mox, sedatâ febre, debilitata adhuc valde esset tota solidorum compages, facillimè intelligitur, cur in idem illud malum hydropicum incipiebat relabi; sed tunc adhibitis contrariis penitus remediis, nempe aperientibus, stimulantibus, leniter calefacientibus h. e. excitatâ leviusculâ quâdam febriculâ, quæ haud ita posset nocere, sed vires incitaret, adjuvaretque in id, quod crudi remansisset, coquendo; leucophlegmatia illa optimè tandem fuit debellata. Quid autem in leucophlegmatico isto corpore febris illa physicè præstiterit, satis, credo, (quantum saltem ratione detur assequi) ex omni hucusque habito ratiocinio potest intelligi.

§. 22. Nolo nunc materiæ huic diutius inhærere, cujus legitimam & absolutam explanationem agnosco quidem meis viribus majorem, nec video scopo meo esse valde necessariam: hinc potius modò dicenda super hac re quælibet contraham in dogma hoc generale; sc. quod omnis illa morborum farrago, qui à diminutâ vel deficiente nimis humorum nostrorum digestione & assimilatione oriuntur; 2°. qui à stagnationibus, obstructionibusque variis, aliunde inductis, veluti ex affectibus immoderatis animi, corpore antea sano existente, ortum ducunt, qualescunque demum illi morbi sint; omnis, inquam, talis morbus ope alicujus febris ritè possit curari; quatenus juvat febris concoctiones, viscosum attenuat, movet & promovet, quod stagnet, vasa aperit, morbosum expellit: requiritur itaque tantummodò, ut febris

bris magnitudine & duratione ipsi superando morbo satis respondeat; hinc neque ab unâ parte deficiat nimis, neque exorbitando ab alterâ parte plus inferat mali.

§. 23. Ex omnibus iis, quæ hucusque disserui, nunc, ni fallor, satis constat, quantæ sæpe utilitatis possit febris esse, non modò ad suam ipsius causam evincendam, verum etiam ad multa in corpore delitescentia mala eradicanda: adeo quidem ut affirmare audeam, quod nulla omnino febris, qualiscunque sit, penitus sit inutilis; simul tamen jam etiam patuit, quæ & quanta quidem mala febris interdum adferat: atque hoc est illud naturæ morbique certamen, quod semper in decursu observare, ejusque exitum posse prævidere, medici, qui curationi febrium præest, summopere refert: hinc enim scire tandem poterit, quid agere oporteat; dum sic determinare valeat, undenam sit maximè timendum. Nostrum igitur nunc tandem erit, de hac prognosi adhuc quædam, rudiori licet stylo, pro virili tamen, breviter adumbrare: hoc autem commodissimè puto fieri posse, si attendimus ad febris causam efficientem variam; corporis febricitantis conditionem propriam; morbos alios simul præsentes; & ipsius denique febris vehementiam, statumque.

§. 24. Quod primum igitur attinet, febris sc. causæ diversitatem, hic est annotandum; 1°. quidem, quod causæ febrium diversitas includat diversam febrium naturam, seu quod particularis causa constituat particularem febris naturam. tum porro; quod licet ipsa quidem febris semper ut optimum naturæ instrumentum possit considerari, quo febrilis causa è corpore eliminetur; haud tamen omnis febrium causa æque facile vel tuto sic possit tolli. diversitatem igitur hic invenimus, neque modò ratione indolis causæ, sed etiam ratione loci eâ obsessi: causæ rursus respectu indolis suæ possunt referri ad lentorem & stimulum. Quid per lentorem velim intelligi, B. Lector facile petet ex §. 6. 8. sc. omne illud, qualecunque sit, quod impedit liberum sanguinis per ultima vascula arteriosa transitum; præcipue materiam quandam viscosam, præternaturalem, obstipantem capillaria vasa. Viscosa autem

vel

vel lenta hæc materia si est à cruditate assumptorum, facilius longè superabitur, quam quæ à nimiâ sanguinis concoctissimi compactione, exsiccatione, seu quæ sit inflammatoria, oritur; augeturque difficultas hæc magis vasorum nimiâ coarctatione; sanguinis porro, si quæ præterea adest, degeneratio vergens in putredinem vel corruptionem aliquam, adhuc difficiliorem reddit πεπασμὸν; & putredo hæc si fomitem in hectico quodam vitio habet, altera exsurgit difficultas; tum maximè, si quædam adest malignitas. Inquirere itaque hic semper ritè oportet, quid propriè peccet, & num facile vel difficulter possit concoqui; quare quam maximè etiam attendendum ad causas remotiores, sive singulares, sive epidemicas. Idem dicendum fere de stimulo, qui varius admodum variè febrem producit; cum alter facile interdum vincitur, alter vix, aut sæpe ne vix quidem vinci potest: id quod apparet in morbis pestilentialibus vel venenatis. Sed multum etiam hic facit, considerare, ubinam præcipuè in corpore causa mali latitet; an per totum corpus dispersa, an in aliquâ modò parte, & in quâ singulari. sic certè dum ab obstructione inflammatoriâ in capillaribus arteriarum intercostalium ramis natâ oritur febris, longe plus apportabit mox incommodi & periculi, quam si illa inflammatio occuparet aliam minus principem partem; præterea enim quod major hic ita prope cor sit arietatio in vascula tenerrima in parte nunquam quiescente, unde dolor debeat exsurgere violentissimus, & mox suppuratio, vel gangræna pessima, magis quidem quam in aliâ parte; consideranda venit summa loci hujus integritatis necessitas, ut rite possit peragi respiratio; tum etiam partium maximè principum vicinia, quæ post suppurationem hic factam facillimè lethaliter afficiuntur. Sic quando causa acutæ febris hæret in ἐγκεφάλῳ (unde Phrenitis) majus adhuc oritur periculum. Sic etiam quæcunque viscera ita affecta, ut causa alicujus febris existant, faciunt corpus non modò cum illâ febre colluctari, sed insuper illud debilitant suo ei denegato officio, & sæpe etiam depravando requisita aliarum partium officia.

Quò igitur loca affecta minus sunt principia, quò minora; quò lentor obstipans minus pertinax, magis resolutione vel concoctione superabilis; quò stimulus eductu facilior; eò, reliquis paribus, magis tuto poterit febris sui ipsius causam oppugnare & debellare: eò enim natura morbo magis erit superior, & minus à reactione morbi resolvetur.

§. 25. At 2°. nunc considerari meretur varia ægrotantium conditio, & singularis eorundem temperies. De hac loquitur Medicorum princeps *Hipp.* cum ait *in Aphor:, In morbis minus periclitantur, quorum naturæ & ætati, & tempori magis similis fuerit morbus, quam in quibus horum nulli fuerit similis.* Nimirum quò corporis Idiosyncrasia minus commutetur à morbo, eò minus periculi adest; sed quò singularis temperies morbusque magis inter se similes sunt, eò minus corpus à naturali suâ temperie per hunc morbum deturbatur, atque hinc igitur facilior rursus ad solitum statum restitutio fit, quare eatenus etiam minus iis morbis inesse periculi intelligitur. Ceterum & hoc æque verum est, nonnullos posse ad gravissimum quendam morbum de naturâ suâ maximè esse dispositos, quo si corripiantur, tunc pessimè se habent, & teldifficur sanantur: haud parum enim talis morbus à tali temperaturâ fiet acutior. quod *Hipp.* etiam videtur indicasse cum *lib.* 1. *de Morb. Vulg.* loquens de phthisicis dicit, *eos maximè fuisse mortuos, quorum natura vergebat in phthisin.*

Hæc nunc si ad febres transferamus, facile apparebit, quænam temperamenta febres, & quas febres omnium minimè ferant. sic in illos certè, qui sunt temperamenti siccissimi, calidissimi, sanguinolenti, frigidi, vel similis alicujus, acutissima quælibet febris longe magis sævire comperietur, ibidemque majus excitare periculum, quam in aliis quidem, quorum temperies haud ita vim morbi adjuvet, aut non tam facile & multum eo immutetur. Huc jam porro referri possent prægressa victus consuetudo & vitæ genus, quippe quæ ad corporis Idiosyncrasian haud parum faciunt: sed maximè hic considerari debet ægrotantium ætas: summopere enim naturæ vires differunt in variis ætatibus; cum media ætas est robu-

bustissima, prima & ultima prout à mediâ magis deflectant, viribus etiam pollent minoribus; hinc quidem febribus acutissimis minus obnoxiæ, sed iisdem etiam sustinendis minus pares. Denique & anni tempus bene est animadvertendum: febricitans enim haud omni anni tempore æque periclitatur, nec idem anni tempus omni febri æque prodest vel nocet. *Omnes quidem morbi*, dixit *Hipp.*, *in omnibus temporibus fiunt: nonnulli vero in quibusdam ipsorum magis & fiunt, & exacerbantur.* Veluti enim, juxta eundem nostrum *Hipp. magnis siccitatibus fiunt febres acutæ*, & *æstate maximè generantur ardentes febres*; sic certè æstuosissimum cælum corpora facit ab iis febribus magis resolvi: febres verò intermittentes, utpote à causâ frigidiore obortas, videmus tempore verno, & incipiente æstate sponte sæpe solvi; cum autumnus & hyems eas plerùmque protrahat: sic epidemicæ multæ febres, uno tempore efficacissimis vix auscultantes remediis, altero anni tempore, contrario priori, sæpe nullas ferè molestias faciunt. Non fert nunc proposita brevitas, ut longior in hisce sim: sed multa de hac re sparsim in suis operibus habent bina illa splendida Medicorum lumina *Hippocrates*, & *Sydenham*; ad quæ lectorem ablegamus. Satis jam puto videri posse, quam necesse medicus habeat in curatione febrium rite attendere ad constitutionem, in quâ ægrotans suus positus sit, particularem, adeoque & omnes, quæ huc faciunt, circumstantias, circumspectissimè considerare, ut naturæ morbique vires eò melius indagare possit.

§. 26. Transeo ad tertiam considerationem, quæ respicit sc. alios morbos, qui simul forte in corpore adsint: velim autem tales intellectos morbos, qui febri sunt ἐπιγενόμενοι, vel quibus febris est ἐπιγενομένη, ita nempe, ut & febris, & dicti hi morbi proximè à singularibus causis oriantur & persistant. Summopere certè oportet medicum ad hoc punctum attendere: sæpe enim ratione talis alicujus morbi febris multum poterit esse utilitatis (ut jam ante vidimus); sæpe rursus tanto majora quidem inde expectanda incom-

commoda. febri autem morbus alius aliquis ſuperveniens, naturam unitis cum eâ viribus tunc facilius proſternit, niſi (quod raro) morbus ille febrim tollat: quod ab Ictero aliquando fieri, teſtantur practici; dixitque *Hipp. Convulſio febris vacationem adfert*: ſic & alii forte morbi interdum criſeos ratione febrim tollent, ceterum prout hic rem conſideramus, natura debet eo magis inde pati, magiſque ſæpe febris intendi. Sed nunc aliter ſeſe res habebit, ſi conſideremus morbos prius, & tunc quid febris illorum reſpectu efficere poſſit; morboſo certe corpori prodeſſe interdum febris, ſæpe magis nocere poteſt, prout morbus antea affligens varius, varia etiam ſit febris. apparuit jam ante, quales quidem morbi ſolâ febre curentur: nec verò ſemper ea contingit felicitas, ut corpus inhærente aliquo malo per febrim liberetur; cum multorum morborum ea eſt natura, ut per febrim potius excandeſcant: Dixit ſummus *Hipp. Apoplexia, quæ cito incidit, alioqui ſanabilis, à diuturnâ febre mortifera fit.* Maximè autem corpora phthiſica, ſcorbutica, cachectica, morbo jam ſummopere debilitata, invadens febris quædam magna, extremâ ſæpe affligit pernicie: talia quippe corpora vix poterunt tantæ vi amplius reſiſtere: quin etiam omnes illi morbi, qui febre curabiles habentur, conſiderari debent non modò quatenus curentur à febre, at quatenus etiam plus ſimplici reſpectu febrim poſſint magis reddere nocivam, dum ſc. ſatis commodè & cito eâ ſuperari nequeant; & ſic febris aliuſque ille morbus conſpirant in certiorem naturæ interitum; huc tandem refero etiam inſignia vulnera, ulcera, contuſiones, obſtructiones obſtinatiſſimas &c. quæ ſuperveniente majori aliquâ febre, naturam faciunt eo magis reſolvi, tantoque prius ſuccumbere. Satis itaque patet, quod cognitâ febris præſentis cauſâ, adeoque & indole ejus, ſimul cum corporis, in quo eſt, ſingulari naturâ, quammaximè etiam neceſſe ſit ritè animadvertere, an alii præterea morbi adſint, & cujus illi naturæ, an ſc. febre illâ curari poſſint, num potius eâ exacerbentur: ſi nempe ſpes eſt, morbum aliquem præſentiâ febris curari poſſe, nec in-

interim ab ipsâ febre ejusve causâ majus expectari possit incommodum, quam à curando priori morbo; tutò certè sustentatur talis febris: cœterum respiciendum semper ad id, quod maximè urgeat, seu unde sit magis metuendum.

§. 27. Sed nunc 4to. tandem attendendum venit ad febris vehementiam. Hujus verò excessus non ritè determinatur, nisi priora, quæ jam dixi, simul benè considerata sint: ex iis enim naturæ vires magis elucescunt, quarum unicè respectu febris nimia dici potest; & ex iis pariter intelligitur istud, quod febris ope indiget, cujus respectu torpere haud raro potest: cum relatione igitur ad hæc bina de febris vehementiâ judicium formandum est. Nimirum tunc creditur febris nimis esse vehemens & proin nociva, quando naturæ vires prius inde collabascant, quam id, quod concoqui eâ deberet, coctum esse possit; vel etiam, quando major est, & hinc vires magis prosternens, quam quidem speratus requirebat effectus. Potest interdum & vehementia febris nimis esse parva; atque id quidem, quatenus refertur ad alios eâ persanandos morbos, vel quatenus suam ipsius causam corporalem superare debeat; adeo ut utroque hoc respectu possit esse nimis parva, dum ratione virium jam sit nimis magna; potest tamen & parva nimis esse, licet vires majori ferendæ sufficiant. Ceterum nimia febrium parvitas de se quidem non peccat, neque igitur in curatione febrium ad illam propriè attendi necesse videtur; nimis parvum enim in febribus designat tantummodo quid privativi, quod ex se nec prodest, nec nocet, sed tantum per accidens. Ut verò medicus bene cognoscat, num febris vehementiâ suâ excedat, nec ne; oportet etiam maximè distinguere tempora febris: majus enim ex vehementissimâ febre imminet periculum tempore, quo omnia adhuc sunt cruda, quàm quo coctio jam facta est, & crisis instat; consideranda etiam est febrium duratio; quò enim febris diutius corpus afflixerit, eò, ceteris paribus, natura magis erit debilitata: præcipuè verò omni ejus tempore symptomata bene observare & ponderare par est; hæc enim col-

lata inter se longè optimè designant, quo usque morbi vires jam increverint, designantque itidem, quid de naturæ viribus supersit, tum inde patebit, an coctio jam fiat, vel facta sit, nec ne: tandem vero considerandum etiam est, si quis alius morbus ex ipsâ febre novus productus fuerit.

§. 28. Itaque ut contraham omnia, si simul nunc nota habeatur causa & indoles præsentis febris, nec lateat corporis ægrotantis conditio, & si qui alii morbi adsunt, horum natura etiam haud sit ignota, & benè tandem magnitudo statusque febrilis internoscatur; hæc omnia, credo, medicum prudentem satis docebunt, quid boni, quid mali illa febris corpori inferre queat, & quid utriusvis prævaleat: atque hinc demum medicus scire poterit, quomodo febrem curare oporteat; hanc sibi æternam proponens legem, ut benè animadvertat, an sublatâ vel diminutâ febre majus inde corpori subsecuturum sit bonum, quam nunc à febre fiat. Atque nunc igitur ex hisce innotescit, quomodo sciri possit, an tutò sibi permittatur febris, an Medicinam requirat. ex iisdem pariter hisce fundamentis haud difficulter intelligitur, quæ sit requisita febri alicui Medicina. sc. tuto sibi permittitur febris, quando inde corpus plus utilitatis, quam damni manet: sin majus inde prævideri potest damnum, tunc Medicinæ munus est succurrere, & quantumpote damnum istud avertere: quod vario præstatur modo, pro diversitate præsentis & metuendi mali. Hic autem benè me velim intelligi: non enim illæ tantum febres, quæ à naturæ viribus per se nullo modo possint superari, artis subsidia postulant; verum & illis sæpe, quæ ipso temporis tractu suâ sponte possent evanescere, Medicina prodesse potest, & debet, reddendo illas breviores & tranquilliores.

§. 29. Sic nunc, B. L. juxta prius mihi propositum ordinem perveneram ad alteram hujus dissertationis partem, quæ sc. exhiberet methodum omnibus curandis febribus adhibendam; verùm metuo, ne sic dissertatio hæc in nimiam forte excrescat molem: quare destiti à priori proposito; & decrevi tantum paucissima quædam generaliora, materiem hanc con-

concernentia, ulterius jam addere. 1°. itaque ſtatim ac deprehenditur febris, quæ non tutò judicatur ſibi permitti poſſe, benè animadvertendum eſt, an in corpore aliquid exiſtat vitii, præter id, quod febrem propriè facit: ſi enim aliud quid præterea adſit, ſemper hoc etiam conſiderationis eſſe debet: ſæpe enim contraria hinc indicantur; quin ſæpe tale quid, ut vidimus, poteſt adeſſe, quod ſolâ hac febre debet ſanari, unde tunc ipſa indicatur febris: in quo certè caſu ſi medicus ſcit febrem ita moderari, & ſic nocivis ejus occurrere ſymptomatibus, ut natura non nimium inde debilitetur, & interim tamen ſingulare iſtud vitium in corpore exiſtens non poſſit vi iſtius febris intactum manere, ille, credo, omne tulerit punctum. Sin vero præter febrim, & quæ inde nata ſunt ſymptomata, non inveniatur aliud quid peccare, optima tunc erit curatio, ſi cum febre ſimul ejus cauſa auferri queat; quod proin quantocyus tentandum eſt: ni verò cauſa auferri poſſit, fruſtra vel ingenti ſæpe cum damno niteretur quis omnem deprimere febrem; cum ſic malum in corpore remaneret, & unica, quâ natura ipſa malum iſtud conabatur à ſe removere, machina ſublata foret. Igitur ſi febris â tali deprehendatur pendere cauſâ, quæ non, niſi ipſâ febre cocta prius, corpore eliminari poteſt, bene cavendum eſt ab omnibus illis, quæ hoc naturæ opus interturbent. Naturam hic magiſtram ſequi oportet medicum; adeoque videre tantum, quânam in re adjuvari illa vel corrigi poſſit & debeat; ſive conſulendo viribus ejus; ſive exorbitantia nimis molimina moderando, & excitando nimis ſegnia; ſive mitigando mala ſymptomata: dum igitur omnia hæcce medicus conſideret, ſummæ erit neceſſitatis ſimul bene attendere ad diverſos febris ſtatus, unde ſciat, an materia febrilis cocta jam ſit, & propterea expulſioni apta: tunc autem quo natura vergat, videndum; ut per vias illas, à naturâ monſtratas, ſi commodæ ſunt, cocta materia corpore educatur: ſæpe verò & in hoc poſteriori opere natura ſibi ſufficit, tunc medicum tantum ſpectatorem agere oportet; interdum verò etiam artis auxilio indiget;

ſive ad derivationem à locis minimè convenientibus verſus magis convenientia, ſive ad moderandum vel incitandum criticas illas evacuationes. Contingit autem nonnunquam pariter, quod febrilis materia ita mutata ſit & emendata, ut expulſu non egeat; ſed æquabili circulatione reſtitutâ ſic febris deſinat.

Quâ nunc porrò ratione, & per quæ inſtrumenta, omnes & ſingulares febres curari debeant; quomodo etiam hic ſemper conſideranda ſint ſexus, ætas, vitæ genus, victus conſuetudo, temperies, locus, annique tempeſtas, & quæ inſuper huc pertinere poſſint; hæc, inquam, omnia de induſtriâ ſicco tranſeo pede: quare jam igitur circa hanc materiam nil quidquam amplius addendum habeo.

F I N I S.

ORNATISSIMO JUVENI

HENRICO VAN CONVENT,

cum pro gradu doctoratus in Medicina dissereret publice.

HENRICE, Phoebi gloria, Palladis
Alumne doctae, flos juvenum, decus
Praestans Lycei, mox paternae
Spes vegeta & columen senectae!

Gratatur, ampli dum studium vigil
Manent honores, dignaque praemia,
Amice, respondent labori,
Musa tuos celebrans triumphos.

Mutusne tanto conticeam die,
PETROque carmen, nec tibi, funderem?
Uterque clari dum tropaeis,
Et spoliis celebres opimis.

Non sic! amicos plus veneror meos;
Nec vivo facti foederis immemor;
Laetorque, si gaudet sodalis,
Et doleo socio dolente.

HENRICE laudes en! meritas cano
Rarasque dotes, quîs reliquos super
Excellis, ut plantas repentes
Exsuperant hederae tenaces,

Gestit

Gestit quaterno flumine dexteram
Inclusa Virgo tendere, Mervaque
Et Mosa plaudit te recepto
Cum Vahali socioque Linga.

Laetatur aegrûm maxima portio,
Tutoque credit se Medico tibi,
Cujus canetur restituto
Innumero decus ore cive.

Ducente felix numine confice
Vitae superstes quod stadium tibi,
Morbosque profligans malignos
Vive memor socii valeque.

JOANNES OOSTERDYK SCHACHT.